

Анатоля Грачанікава. І хоць працавалі яны добра, але на зямляцтва «гомельскіх» абрынуліся нядобразычліўцы-зайздроснікі. Шумелі тады шмат. Прышлося ад сакратароў у СП адмовіцца, і бацька цягнуў шматлікія абавязкі адзін. Шамякін тут выявіў сябе як чалавек наіўны – быў упэўнены, што праца землякоў пойдзе на карысць справе. Пацярпеў фіяска. Усё ж творцы – людзі вельмі тонкай арганізацыі, ім бывае цяжка дагадзіць. Мала хто адчуваў удзячнасць, скажам, дзяржаве, хоць у савецкі час для пісьменнікаў былі створаны самыя спрыяльныя для творчасці ўмовы. А вось Шамякін удзячнасць адчуваў – і народу, і дзяржаве.

Мастацтва, і ў прыватнасці мастацтва слова, – вяршыня чалавечага духу. Шамякін надзвычай любіў сваю прафесію і сур’ёзна ставіўся да яе. Ён лічыў, што пісьменнік выяўляе ўнутраны свет сваіх сучаснікаў з найбольшай глыбінёй і вастрынёй у параўнанні з творцамі іншых відаў мастацтва. Таму ён верыў у сваю высокую місію, ганарыўся ёю. І як жа цяжка было бачыць яго, ды і іншых пісьменнікаў, у 1990-я гады, такіх разгубленых і прыніжаных ад выпрабаванняў, што раптам абрынуліся на народ, ды і на іх саміх, а галоўнае – адчуваць ім, упершыню ў жыцці, сваю непатрэбнасць у свеце.

Іван Пятровіч быў упэўнены, што пісьменнік – чалавек перш за ўсё сумленнага таленту. Ён хацеў бачыць сваіх калег мужнымі і высакароднымі, смелымі і праўдзівымі. У большасці выпадкаў такімі іх бачыў. І сам быў такі.

ІВАН ШАМЯКІН: СПРОБА АНАЛІТЫЧНЫХ ЗГАДАК

В. П. Рагойша

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт,

вул. К. Маркса, 31, 220050, Мінск, Беларусь, v.rahoisha@tut.by

Аўтар артыкула згадвае пра свае сустрэчы (завочныя і асабістыя) з народным пісьменнікам БССР Іванам Шамякіным,

закранае напрамку яго грамадскай дзейнасці, разглядае пісьменніка як сем'яніна, характарызуе мастацкі ўнёсак пісьменніка ў беларускую літаратуру.

Ключавыя словы: Іван Шамякін; творчасць; майстэрства; паэтыка; пераклад.

Упершыню з Іванам Пятровічам Шамякіным я, як і многія іншыя, сустрэўся ўпершыню завочна. Дакладней, з яго творамі, прычым у апошніх класах Ракаўскай сярэдняй школы. Было гэта ў канцы далёкіх 1950-х гадоў. А ў самым пачатку 1960-х пашчасціла пазнаёміцца і з самім пісьменнікам. Зафіксавана на здымку, які ў мяне захаваўся, нават дакладная дата: (26.12.61 г.) і месца той падзеі: Літаратурны музей Янкі Купалы. Тады ў музеі адзначалася 70-годдзе з дня нараджэння цёці Уладзі, Уладзіславы Францаўны Луцэвіч, жонкі Янкі Купалы і нязменнага дырэктара яго музея. Цёці Уладзі, на жаль, тады ўжо не было ў жывых. Але мы, чацверакурснікі беларускага аддзялення філфака БДУ, датуль з ёй часта сустракаліся, бо пад яе наглядом яшчэ з першага курса ў час камсамольскіх суботнікаў дапамагалі будаваць музей, да адкрыцця першай экспазіцыі якога цёця Уладзя не дажыла літаральна некалькі месяцаў (памерла яна 25 лютага 1960 г., а музейная экспазіцыя афіцыйна адкрылася 17 мая таго ж года). Наш курс не маглі не запрасіць на святкаванне юбілею цёці Уладзі. Тым больш, што з намі вучылася і блізкая яе родзічка – унучатая пляменніца Янкі Купалы Жанна Каспяровіч (пасля замуства – Дапкюнас, вядомая як доўгачасовы і самаадданы кіраўнік музея песняра). На той вечарыне прысутнічаў і Іван Шамякін, пра творчасць якога на лекцыях натхнёна расказваў нам дацэнт (пазней прафесар, акадэмік) Іван Якаўлевіч Навуменка. Зразумела, мы не маглі не акружыць Івана Пятровіча цесным колам, задаць яму нямала пытанняў і ўрэшце сфатаграфавання з ім.

Іншыя здымкі – таксама сведкі асабістых сустрэч. Вось сквер каля Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета. 9 снежня 1981 г. Пасля адкрыцця

помніка Максіму Багдановічу. Побач з Іванам Шамякіным – Янка Саламевіч, Генадзь Шупенька, Таццяна Кабржыцкая і я. Іван Пятровіч часта прыходзіў на наш філфак, балазе тут у свой час вучыліся дзве яго дачкі – Таццяна і Алеся – і дзве ўнучкі: Марыя і Славяна. Выступаў ён перад студэнтамі і выкладчыкамі. Прыходзіў на сустрэчы з філфакаўцамі і як галоўны рэдактар Беларускай энцыклапедыі. Скажам, 2 красавіка 1987 г. ён прывёў на такую сустрэчу свайго намесніка вядомага драматурга Алеся Петрашкевіча і некаторых іншых супрацоўнікаў рэдакцыі. Здымак засведчыў, як мы іх прымалі на кафедры беларускай літаратуры, якой тады загадваў прафесар Алег Антонавіч Лойка. Альбо вось іншая, нашмат пазнейшая дата: 11 мая 1995 г. Дом літаратара. Вечарына, прысвечаная 100-годдзю класіка ўкраінскай літаратуры Максіма Рыльскага. Я тады вёў тую вечарыну. У прэзідыуме, апрача мяне, сын Якуба Коласа Даніла Міцкевіч і Іван Шамякін, якія асабіста ведалі Рыльскага, сустракаліся з ім, а таму і падзяліліся сваімі ўспамінамі пра ўкраінскага паэта, сябра Якуба Коласа.

Пра ўсё гэта сведчаць толькі некаторыя памятныя здымкі. А колькі было іншых сустрэч! І на пісьменніцкіх з'ездах, пленумах, розных сходах, на літаратурных вечарынах... Бывалі мы з маёй Таццянай Вячаславаўнай Кабржыцкай і дома ў Івана Пятровіча. Пазнаёміліся даволі блізка з яго сям'ёй, з заўсёды ветлай і сціплай, вернай спадарожніцай народнага пісьменніка яго жонкай Марыяй Філатаўнай. Шэраг гадоў запар мы ссякалі ў ракаўскім лесе некалькі невялікіх елачак, прывозілі іх перад самым Новым годам у Мінск. Адно ўпрыгожвалі ў сваёй кватэры, потым з дзецьмі ехалі ў парк Янкі Купалы, ставілі другую перад помнікам Песняру, а трэцюю неслі ў недалёкую кватэру па той жа вуліцы Янкі Купалы, на якой стаяць і музей, і помнік аўтару «Паўлінкі», і віталі ёй Шамякіных. Як жа цешыліся з той акцыі дзяўчаткі Івана Пятровіча і Марыі Філатаўны! Сапраўды, не штучная, а сапраўдная ёлачка неспадзявана аказвалася ў іх кватэры, з пахам сасновага бору, з прыпарушанымі снегам лапкамі... Пазней гэтыя дзяўчаткі сталі і маімі студэнткамі. У адной з іх, Таццяны Іванаўны, я быў нават навуковым кансультантам яе

доктарскай дысертацыі і кіраўніком кандыдацкай дысертацыі яе дачкі Марыі. Гэта таксама давала нямала повадаў нашых асабістых сустрэч і размоў.

Думаю, дастаткова падстаў для таго, каб мець мне нагоду для ўспамінаў пра Івана Пятровіча Шамякіна. Успамінаў не галаслоўных, а доказных, вынашаных сэрцам, у пэўным сэнсе аналітычных, якім можна смела даць веры.

Пачнём з агульнавядомага і агульнапрызнанага. Творчасць Івана Шамякіна – выдатная старонка беларускай літаратуры другой паловы ХХ – пачатку ХХІ стагоддзя. У той жа час сведчу: Іван Пятровіч Шамякін як чалавек – узор надзейнага калегі, сябра, дбайнага мужа, бацькі, разумнага і чалавечнага кіраўніка. Не проста знайсці іншыя ярскія прыклады, каб адно і другое так арганічна ўжывалася ў адной асобе. Несумненна, мае назіранні можа пацвердзіць кожны, хто жыў у адзін час з Іванам Пятровічам, чакаў і чытаў яго кожны новы твор, меў з ім нейкія дачыненні ці як з адным з кіраўнікоў Саюза пісьменнікаў Беларусі, ці як з галоўным рэдактарам Беларускай Энцыклапедыі, ці як з дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР, членам ЦК КПБ, ці проста як з добрым знаёмым, калегам, суседам па кватэры.

За амаль трыццаць гадоў працы ў апарате Саюза пісьменнікаў Беларусі, вырашаючы не толькі чыста творчыя, але і арганізацыйныя, нават проста гаспадарчыя справы, І. Шамякін дапамог не аднаму дзясятку пісьменнікаў. Дапамог у друкаванні вартых таго твораў, у атрыманні кватэр, у набыцці дачных участкаў, аўтамабіляў і інш. Змяняльна, што з такімі просьбамі звярталіся не да П. Броўкі, не да Максіма Танка (хоць, бывала, і да іх), а найперш да І. Шамякіна. Яго згода, яго падтрымка былі гарантыяй таго, што і ўсё астатняе кіраўніцтва (і не толькі пісьменніцкай арганізацыі) прагаласуе за станоўчае вырашэнне таго ці іншага пытання. Не раз пераканаўся ў гэтым на асабістым вопыце і я...

Аўтарытэт народнага пісьменніка, акадэміка, Героя Сацыялістычнай Працы І. Шамякіна быў неаспрэчны. Ён не разменьваўся на дробязі, на мышыную валтузню вакол нейкай нязначнай праблемы. Скажам, да яго аўтарытэтнага

слова ў абарону роднай беларускай мовы (прыгадаем хаця б яго вядомыя пісьмы на гэту тэму самому Прэзідэнту Беларусі) прыслухоўвалася грамадскасць і кіраўніцтва рэспублікі. У значнай ступені на яго аўтарытэтнай думцы, пакуль ён жыў, падтрымлівалася адзінства рэспубліканскай пісьменніцкай арганізацыі. Аўтарытэт І. Шамякіна як пісьменніка і грамадскага дзеяча «спрацоўваў» і тады, калі трэба было вырашаць праблемы, звязаныя з будаўніцтвам новага Дома літаратараў і Дома творчасці пісьменнікаў «Іслач», стварэннем галіновых беларускіх энцыклапедый і інш. Так і хочацца падчас усклікнуць: як не хапае нам Івана Пятровіча, мудрага, памяркоўнага, надзвычай аўтарытэтнага чалавека!

Добрым прыкладам для многіх, у першую чаргу – для творчых работнікаў, заражаных вірусам багемнасці, жыццёвай лёгкаважскасці, служыў і служыць Шамякін-муж, Шамякін-сем'янін. Яго надзвычай цёплыя і далікатныя ўзаемаадносіны з жонкай Марыяй Філатаўнай, з дзецьмі, блізкімі і далёкімі родзічамі, сведкамі чаго былі многія нашы сучаснікі, надоўга застануцца ў памяці. Што да адносін з сябрамі, то ці не лепшым узорам шматгадовага мужчынскага сяброўства былі адносіны паміж Іванам Пятровічам і драматургам Андрэем Макаёнкам. Як вядома, і жонка, і сябар сталі прататыпамі асобных вобразаў пісьменніка І. Шамякіна. Ён ім узвёў і вечныя помнікі ў выглядзе асобных дакументальных аповесцяў («Слаўся, Марыя», «Аповесць пра сябра»)..

Іван Шамякін упісаў у гісторыю тысячагадовага беларускага пісьменства сваю адметную старонку ў выглядзе папулярных раманаў, аповесцяў, апавяданняў, п'ес, кінасцэнарыяў, нарысаў, дзённікавых запісаў, публіцыстычных і літаратурна-крытычных артыкулаў... Здзейснена ў «Мастацкай літаратуры» выданне ягонаў творчай спадчыны ў 23 тамах – дагэтуль у беларускай літаратуры самы вялікі па колькасці тамоў Збор твораў (калі не лічыць самвыданнеўскага 23-томніка Ніла Гілевіча). Зразумела, не ўсё ў гэтай спадчыне раўнацэннае, не ўсё можна залічыць у найбольшыя дасягненні беларускай мастацкай літаратуры. Але лепшае з гэтай спадчыны жыло, живе і яшчэ доўга жыць будзе. Бо ў

аснове гэтага лепшага – праўда жыцця, што стала – дзякуючы таленту пісьменніка – праўдай мастацтва. Менавіта гэтую якасць Шамякіна-творцы ў свой час вылучыў і падтрымаў Васіль Быкаў у сваёй рэцэнзіі на раман «Крыніцы», які ён назваў «Уладай праўды». «Праўда жыцця вымагала ад аўтара пэўнай рызыкі і пэўнай мужнасці, – пісаў Васіль Быкаў, – яна ж патрабавала немалое “аддачы” аўтарскага таленту, яна ўрэшце з’явілася тым пробным каменем, на якім Івану Шамякіну яшчэ раз давялося прадэманстраваць свае мастацкія здольнасці. І зрабіў ён гэта з поспехам» [1].

На шчасце – для нас, чытачоў, для ўсёй беларускай мастацкай літаратуры, для мастацтва слова ўвогуле – мастацкія здольнасці І. Шамякін за сваё доўгае творчае жыццё дэманстраваў неаднойчы. І не толькі ў рамане «Крыніцы» (1953–1956), але і ў пенталогіі «Трывожнае шчасце» (1956–1963), у раманах «Сэрца на далоні» (1963), «Снежныя зімы» (1968), «Атланты і карыятыды» (1972), «Вазьму твой боль» (1978), «Зеніт» (1987), «Злая зорка» (1991), у аповесцях «Ах, Міхаліна, Міхаліна», «Гандлярка і паэт», «Драма», «Ахвяры» і многіх іншых творах. Вядома, гэтая «дэманстрацыя» творчых здольнасцей ішла выключна ў рэчышчы рэалістычнага літаратурнага метаду, дакладней – сацыялістычнага рэалізму. І не толькі таму, што гэта быў у свой час асноўны і адзіна дазволены, афіцыйны метада савецкай літаратуры, але і таму, што пісьменнік сам цалкам свядома і адкрыта імкнуўся вырашаць задачу «выхавання мас у духу сацыялістычных ідэалаў». Нават тады, калі яны ў пачатку 1990-х гг. істотна пахіснуліся. Аднак, як сёння добра відаць, гэтыя ідэалы (у прыватнасці, «маральныя прынцыпы будаўніка камунізму») у многім супадаюць з агульначалавечымі ідэаламі, выяўленымі ў хрысціянскім веравучэнні (у прыватнасці, у вядомых «дзесяці заповедзях»). І таму тое спрадвечнае, агульначалавечае (а не вузка класавае, часовае), што ў дастатковай ступені прысутнічае ледзь не ў кожным творы І. Шамякіна, прадвызначае і сёння папулярнасць гэтых твораў, іх запатрабаванасць і ў школьным выкладанні літаратуры, і ў шырокай чытацкай аўдыторыі.

Па творах І. Шамякіна можна вывучаць сацыяльна-палітычную гісторыю Беларусі другой паловы ХХ стагоддзя. Праўда, сацыяльныя канфлікты, як таго і вымагае літаратурна-мастацкая творчасць, пераведзены ў раманах і аповесцях пісьменніка ў маральна-этычны і псіхалагічны планы. Яшчэ ў 1970-х гг. вядомы крытык і гісторык літаратуры Віктар Каваленка слухна гаварыў пра І. Шамякіна: «Па шырыні зацікаўленасці сучасным жыццём грамадства, па чуйнасці да зрухаў і зменаў, якія адбываюцца ў свядомасці сённяшніх людзей, па майстэрству паказваць жыццё і псіхалогію сучаснай інтэлігенцыі і кіраўнічых работнікаў, бадай, яму няма роўных у беларускай літаратуры» [2, с. 22]. Пафасам сучаснасці пранізана ўся творчасць пісьменніка, ад першых, яшчэ ваеннага часу, твораў (апавесць «Помста», 1945) і да публікацый, што з'явіліся незадоўга да смерці творцы. Нацэленасць на сучаснасць, на злабаздэнныя праблемы грамадскага жыцця, на зрухі ў грамадстве, выкліканыя пэўнымі грамадска-палітычнымі падзеямі, жаданне не толькі адлюстраваць гэтыя падзеі, але і паўплываць на іх ход і на іх вынікі, выразная публіцыстычнасць (у лепшым сэнсе слова) – вось што найперш вызначае ўсё, што напісана І. Шамякіным. Нават мінулае ён імкнуўся прымусяць «працаваць» на сучаснасць, даючы ацэнку падзеям мінулым з пункту гледжання сучаснасці. Так, напрыклад, як у гістарычных раманах «Петраград – Брэст» або «Вялікая княгіня». Таму гэтыя творы, відаць, нельга лічыць у поўным сэнсе гістарычнымі, бо гісторыя і сучаснасць (няхай сабе ў асобных ацэнках, аўтарскай канцэпцыі) знітоўваюцца ў іх у адно цэлае, гісторыя нярэдка служыць толькі дзеля «падсветкі» асобных працэсаў сучаснага пісьменніку грамадскага жыцця. Пісьменнік з пазіцыяй высокіх крытэрыяў чалавечнасці і праўды імкнуўся фарміраваць у чытачоў не толькі сучасныя эстэтычныя, але і найсучасныя грамадскія, маральна-этычныя ідэалы. Пры гэтым сцвярджанне высокіх маральных прынцыпаў у грамадстве ў яго творчасці свядома (а часам, магчыма, і стихійна) грунтавалася на моцных, здаровых народных маральных асновах, перанятых пісьменнікам ад дзядоў-прадзедаў,

працавітых сялянскіх пакаленняў Гомельшчыны і ўсёй Беларусі. Часам гэтыя ідэалы ў нечым разыходзіліся з канкрэтнай «практыкай камуністычнага будаўніцтва», з тым, што пісалася ў партыйнай прэсе, гаварылася з высокіх трыбун. Калі ўлічыць, што творы І. Шамякіна распаўсюджваліся ў сотнях тысяч (а на рускай мове – і ў мільёнах) паасобнікаў, то ў зменах у грамадскай свядомасці савецкіх людзей, што прывялі да працэсаў канца 1980-х – пачатку 1990-х гг., ёсць і яго пэўны ўклад, можа, нават неўсвядомлены ім самім.

Сапраўды, пісьменнік адкрыта не прызнаў перабудову, рэаліі постперабудовачнага жыцця, распад СССР. Ён, як слухна выказаўся вядомы крытык Серафім Андраюк у сваім аглядзе беларускай прозы 1986–2000 гг., «выразна паказвае хлуслівае, нахабнае, прагнае і прадажнае аблічча сучасных гаспадароў жыцця, з не меншай рэзкасцю і публіцыстычнай завостранасцю і тых, што раней былі імі, а зараз змаглі, патрапілі прыстасавання да новых умоў, каб і тут узяць сабе пабольш. Дастаткова нагадаць галоўных персанажаў аповесцяў «Выкармак» (1995–1996), «У засені палаца», рамана «Губернатар» (абодва 2000). Па-сапраўднаму станоўчых герояў, носьбітаў высокіх грамадскіх ідэалаў, сумленных, шчырых, добрых пісьменнік знаходзіць у мінулым: ці то ў гісторыі (раман «Вялікая княгіня», 1995), ці то ў гадах ваенных (раман «Зеніт», 1986), ці то сярод блізкіх (апавесць «Слаўся, Марыя») [2, с. 18].

Звычайна, гаворачы пра мастацкае майстэрства, своеасабліваець паэтыкі твораў І. Шамякіна, на першы план вылучаюць дынамічны сюжэт, вострую фабулу, цікавы дыялог, каларытную побытавую дэталю. Так, усё гэта ў пісьменніка ёсць. Гэта ў вялікай ступені абумоўлівае мастацкасць прозы пісьменніка, яе папулярнасць у чытачоў. Але і сюжэт, і фабула, і дыялог, і мастацкая дэталю не існуюць самі па сабе, самі дзеля сябе. Праз сюжэт выяўляюцца актуальныя, цікавыя, тыповыя для свайго часу падзеі. Вострая фабула дапамагае абвастрыць і драматызаваць дзеянне. Дыялог і мастацкія дэталі садзейнічаюць стварэнню яркіх вобразаў, станоўчых і

адмоўных, мужчын і жанчын, маладых і старых, вяскоўцаў і гараджан, інтэлігентаў і рабочых...

І. Шамякін стварыў дзясяткі каларытных, індывідуалізаваных і ў той жа час тыповых вобразаў-персанажаў. Гэта, а не толькі дынамізм сюжэта і вастрыня фэбулы, прадвызначае вялікую чытабельнасць шамякінскай прозы, яе каштоўнасць. У будучым і па творах аўтара «Трывожнага шчасця» і «Сэрца на далоні» будуць уяўляць жыхароў Беларусі ХХ стагоддзя. Толькі сярод жаночых вобразаў – пакутніца Зося Савіч («Сэрца на далоні»), чароўная Міхаліна («Ах, Міхаліна, Міхаліна»), імпульсіўная Саша Траян («Трывожнае шчасце») і памяркоўная Поля Шыковіч («Сэрца на далоні»), рамантычна-ўзнёслая Маша Пятрова («Шлюбная ноч») і прагматычная Вольга Ляновіч («Гандлярка і паэт»), партыйная функцыянерка Ася Наліцкая («Драма») і вясковая інтэлігентка Таіса Міхайлаўна («Вазьму твой боль») ... Трэба сказаць, што І. Шамякін валодаў вялікімі здольнасцямі пранікаць у жаночую псіхалогію, любіў і мог жывапісаць жанчын, што ўдаецца далёка не кожнаму пісьменніку-мужчыну. Што ж да мужчын, то сваімі ўчынкамі, партрэтнымі характарыстыкамі, мовай, прамой аўтарскай характарыстыкай, характарыстыкай вуснамі іншых дзейных асоб – усім гэтым арсеналам мастацкай характарыстыкі створаны непаўторныя вобразы (станоўчыя і адмоўныя) дырэктара школы Лемяшэвіча і сакратара райкамі партыі Бародкі («Крыніцы»), маладога рамантыка Пятра Шапятовіча («Трывожнае шчасце»), доктара Яраша і журналіста Шыковіча («Сэрца на далоні»), буйнага спецыяліста-аграрніка Івана Антанюка («Снежныя зімы»), архітэктара Максіма Карнача і яго антыпода Макаеда («Атланты і карыятыды»), калгаснага механізатара Івана Батрака («Вазьму твой боль»), зенітчыка Паўла Шыянка («Зеніт»), маёра дзяржбяспекі Золатава («Ахвяры») ... У І. Шамякіна нават другарадныя і эпізадычныя вобразы, як правіла, надзелены нейкімі своеасаблівымі рысамі характару, што дазваляе вылучыць іх з вялікай кагорты персанажаў, запомніць, не зблытаць з іншымі. Часам гэтаму дапамагае пэўная дэталёвая – псіхалагічная, партрэтная, побытавая...

Адной з характэрных рыс паэтыкі раманаў І. Шамякіна з’яўляецца іх жанравая дыфузія. У адным і тым жа творы можна знайсці прыкметы рамана не толькі, скажам, сямейна-бытавога, але і вытворчага, інтэлектуальнага, сацыяльна-бытавога, сацыяльна-палітычнага... З другога боку, бадай, у кожным творы мы адчуваем перапляценне рэалістычнага, будзённа-бытавога, з рамантычным. Усё гэта надае творам пісьменніка своеасаблівы поліфанізм, шматзначнасць і шматгалоссе.

Як правіла, амаль усе творы І. Шамякіна пасля іх публікацыі на беларускай мове тут жа перакладаліся на рускую мову, а праз яе (ці непасрэдна з беларускай) – і на іншыя мовы некаторых савецкіх рэспублік і замежных краін. У гэтым выявілася іх універсальная, агульначалавечая сутнасць, увасобленая ў нацыянальнай форме: апісанні падзей, што адбываліся (маглі адбывацца) на беларускай зямлі, малюнках беларускай прыроды, тыповых вобразах беларусаў... Большасць раманаў пісьменніка выходзіла ў «Роман-газете», кожны тыражом у некалькі мільёнаў экзэмпляраў. Такім чынам, творчасць І. Шамякіна служыла (і служыць), апрача ўсяго, пашырэнню ведаў пра Беларусь, стварэнню яе станоўчага іміджу ў свеце, узбагачае не толькі беларускую літаратуру, але і літаратуру іншых народаў. Па сутнасці, менавіта творы І. Шамякіна ў пасляваенны час аднымі з першых пасадзейнічалі – праз рускія пераклады – выхаду беларускай літаратуры да шырокага саюзнага і замежнага чытача. У гэтым – таксама адна з заслуг пісьменніка перад беларускай літаратурай, культурай, Беларуссю ўвогуле.

У заключэнне хочацца звярнуцца яшчэ раз да асобы Івана Шамякіна. Прыгадаць адзін эпізод з нашых не такіх шматлікіх, але заўсёды прыемных кантактаў.

У культурна-асветным выданні – газеце «Ракаўскі шлях», якую наша сям’я восем гадоў выдавала для землякоў і пра землякоў (2000–2008), мы вырашылі змясціць успаміны вядомых людзей пра Ракаўшчыну, дзе яны ў свой час пабывалі. Адзін з тых, хто адразу і даволі ахвотна адгукнуўся на прапанову, быў Іван Пятровіч. Яго допіс «Маё знаёмства з Ракавам» быў надрукаваны ў 2001

годзе ў газеце і выклікаў вялікую цікавасць у ракаўчан. Вось гэты, невядомы шырокаму колу чытачоў (ён, на жаль, не ўвайшоў у 23-томнік пісьменніка), допіс, якім і хочацца скончыць свой аповед пра Івана Пятровіча Шамякіна:

«1951 год. Я атрымаў Сталінскую прэмію і купіў “Пабеду”. Перад Новым годам і Калядамі вырашылі з’ездзіць у Ракаў на рынак; так рабілі многія мінчане, хто меў магчымасць раздабыць машыну.

Рынак уразіў: сотні саней, ашаламляльны віск парсюкоў, мычанне кароў, цялят, гогат гусей, на ўзбочынах – кастры. Мы купілі добрага вепрука, каб на зіму сала хапіла. Тут жа майстры прапанавалі сваю паслугу: закалолі парсюка, абсмалілі, разабралі. Шафёр, які працаваў у Саюзе пісьменнікаў, нагадаў, што тут жыве член Саюза Уры Фінкель. Свой брат, у каго ж пагрэцца, як не ў яго? Свежаніны насмажыць, чарку выпіць... Заехалі. Дом вялікі, стары, але сям’я Фінкеля жыла ў самым маленькім пакоі, дзе стаяла “буржуйка”. Смажаніна не атрымалася: Уры Гіршавіч і яго жонка не елі свініны. А дзяцей чалавек пяць, і малыя глядзелі на нас галоднымі вачамі. Жонка мая вылажыла клінковы сыр, смятану, квашаную капусту; на рынку тым усё можна было купіць, бо ў Заходняй не прайшла яшчэ калектывізацыя.

Такое было першае знаёмства маё са старажытным мястэчкам. Пазней недалёка ад Ракава збудавалі санаторый “Аксакаўшчына”. Я часта адпачываў там. І прагулачны маршрут быў да Ракава і назад – па жывапісным беразе Іслачы. Прагулка прыемная, бо было можна купіць “апетытныя кроплі”...

А пасля быў такі эпізод. Недзе ў канцы 1970-х удалося “выбіць” у Літфондзе СССР мільёны чатыры на будаўніцтва Дома творчасці. Добрыя грошы па тым часе! Пачалі шукаць месца, дзе будаваць. Аблазілі наваколле Мінска. Дабраліся да Нарачы – далёка. А хацелася выбраць паэтычную мясціну. Змянілі маршрут – рушылі на захад. Помню, з Іванам Чыгрынавым і Анатолям Грачанікавым цэлы дзень ездзілі, аблазілі ўвесь Валожынскі раён. Многа цудоўных мясцін на беларускай зямлі! Але, акрамя паэзіі, ёсць яшчэ эканоміка: то далёка (як дабрацца?), то дарога пад’езная забярэ многа капіталу нашага... Амаль

засмучанья вяртаемся назад. Але ж трэба перакусіць і па чарцы выпіць. Збочваем на лясную дарогу, яна ідзе па нізінцы, выязджаем да рэчкі, на ёй луг. А злева ад дарогі круты ўзгорак са стромымі соснамі. Узбіраемся на яго, спыняемся над кручай. Унізе – празрыстая рэчка. Любуемся зарэчнымі краявідамі. Пасля глядзім адзін на аднаго. Я кажу сябрам-паплечнікам:

– Я ведаю, пра што вы падумалі: вось яно, месца для нашага Дома!

– Так!

Але нямала прыйшлося пахадзіць, каб атрымаць гэтую жывапісную пляцоўку, да П. М. Машэрава дайшлі, ён дапамог.

Так быў збудаваны Дом творчасці “Іслач” – за паўтара кіламетра ад Ракава. Так пісьменнікі парадніліся з радзімай свайго калегі В.» [3].

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Быкаў В. Улада праўды // ЛіМ. 1965. 27 жніўня.
2. Гісторыя беларускай літаратуры ХХ стагоддзя. Т. 4. Кн. 2. Мінск: Бел. навука, 2003.
3. Коваленко В. Иван Шамякин: Очерк творчества. Минск: Сов. писатель, 1979.
4. Шамякин И. Маё знаёмства з Ракавам // Ракаўскі шлях. 2001. Люты. № 1 (6).